

Modern School – Reality and Challenges
Съвременното училище – реалност и предизвикателства

УЧИЛИЩЕТО КАТО СПЕЦИФИЧНА СОЦИАЛНА ИНСТИТУЦИЯ

Вяра Гюрова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Статията представя основания защо училището може да бъде определено като социална институция или социален институт. Представени са социални характеристики и социални функции на училището, както и особеностите му като социална организация и система. Направена е връзка с важни документи, очертаващи насоките за реформа на българското образование.

Keywords: school, social institution, social institute, social organization, social system, educational aim and objectives

Училището и училищното образование се разглеждат като неизменна част от обществото и от общественото развитие. Й. Първанова пише: „Развитието на училището в историческите епохи следва развитието на обществото, за да удовлетвори нуждите от предаване и овладяване на натрупващия се социален опит и да осигури оптимална подготовка на младите хора за ефективно вписване в социума и за изпълнението на разнообразни социални роли”⁽¹⁾. В контекста на този цитат училището може да се разглежда като продукт (резултат) от общественото развитие, но и като част от него. То има своята социална задача: „Исторически погледнато, училищното образование възниква, за да социализира децата и младежите като действащи лица (агенти) на възпроизводството на съществуващите социални взаимоотношения. От организацията и от учебния план на училищното обучение се очаква да отразяват мястото на децата, младежите и възрастните ученици в социалната система, като цяло, и да улесняват безпроблемното приемане от тяхна страна на доминиращите социални ценности и нормативни релации”⁽²⁾.

Анализът на социалната същност на училището предполага очертаване на параметрите на неговия социален статус в обществото като институция, но и разглеждането му като социална организация или социална система, със своя структура, социални взаимоотношения и йерархия, роли и статус на членовете на училищната общност като миниобщество.

Ориентиране в понятията

По отношение на социалната си същност училището е дефинирано като „социална организация“, „социална система“, „социален институт“, „социална институ-

ция“⁴. Например според Макнергни и Хърбърт (Mcnergney&Herbert) „училището е, на първо място и преди всичко, социална институция, т.е. изградена организация с разпознаваема структура и мрежа от функции, предназначена да запази и продължи социалния ред“⁽³⁾. И. Първанова го определя като „специфична организация, създадена да удовлетворява потребностите на обществото от целенасочено системно образование и социализация на всяко ново поколение...“⁽⁴⁾. Според Г. Е. Йенсен училището е „социална система, представляваща част от човешката естествена среда (хабитат) на ученици, учители, специални услуги, персонал и администрация“⁽⁵⁾ и т.н.

В речниците и в редица анализи на социолози най-често училището се посочва като пример за (социален) институт или социална институция. Нашето законодателство също определя училището като институция.

Общото между всички интерпретации на социалната същност на училището е, че то е социален продукт (продукт на обществото).

Защо училището е социална институция (институт)?

Ваня Георгиева определя институцията като „формална организация, която е регистрирана и действа на основата на определено законодателство“⁽⁶⁾. Според тази дефиниция *училището е институция / формална организация, защото всяко училище се „регистрира“ по съответен ред и функционира на основата на редица нормативни актове за сферата на образованието.*

Основание за определяне на училището като социална институция дава и дефиницията на Х. Барнърс (H.L.Barners), според която „социалната институция представлява социална структура и механизми, чрез които човешкото общество организира, ръководи и изпълнява разнообразни дейности, необходими за удовлетворяването на човешки потребности“⁽⁷⁾. В случая *училището също е социална институция, защото организира, ръководи и изпълнява разнообразни дейности, необходими за удовлетворяването на потребността на хората от образование и социализация.*

Много определения на социологическото понятие „социален институт“ (от лат. *institutum* – установяване, устройство) също насочват към социалната функция (или социалните функции) и роля на училището. Въз основа на преглед на различни дефиниции А. Дзиов обобщава, че „социалният институт представлява“⁽⁸⁾:

- ролева система, в която се включват също норми и статуси;
- съвкупност от обичаи, традиции и правила на поведение;
- формална и неформална организация;
- съвкупност от норми и учреждения, регулиращи определена сфера на обществените отношения“.

Социалните институти удовлетворяват конкретни значими човешки и обществени потребности и ценности. Според С. С. Фролов могат да се разграничат пет института, удовлетворяващи⁽⁹⁾:

- потребността от възпроизводство на рода (институтът на семейството и брака);
- потребността от безопасност и социален ред (институтът на държавата и другите политически институти);

– необходимостта от придобиване и производство на средства за съществуване (икономическите институти);

– *потребността от предаване на знания, социализация на подрастващото поколение, подготовка на кадри (институтите на образованието – в широкия смисъл, включително институтите на науката и културата)*¹⁰⁾;

– необходимостта от решаване на духовни проблеми и проблеми за смисъла на живота (института на религията).

Училището попада в четвъртата група институти – то е институт на образованието, който реализира важната човешка и обществена необходимост от образование и социализация на подрастващите.

Училището притежава определените от П. Бергер (P. Berger) и Б. Бергер (B. Berger) „най-важни признаци“ на социален институт¹¹⁾:

– *възприема се от хората като външна реалност* – създадено и регламентирано е със съответното национално законодателство;

– *възприема се от хората като обективна реалност* – тя се определя от неговото функциониране в интерес на определена социална група (всъщност – социални групи) – на децата, неграмотните или недостатъчно грамотните и недостатъчно образованите хора, независимо от възрастта им. Днес е немислимо съществуването на което и да е общество или държава без училище (изключение правят някои много изостанали племенни общности);

– *има принуждаваща сила* – децата са принудени да ходят на училище, защото има закон за задължителното училищно образование (у нас до 16-годишна възраст) и защото образованието е условие и фактор за намиране на работа и за качеството на живот на всеки човек;

– *има морален авторитет* – той се определя от факта, че като социален институт, училището е „стабилна и интегрирана съвкупност от символи, вярвания, традиции, ценности, норми, роли и статуси“¹²⁾, поради което хората и обществото, като цяло, му доверяват образованието, възпитанието и социализацията на децата, а при необходимост и в определени ситуации – и на възрастните;

– *има качеството „историчност“*, свързано с историческия му път на развитие през вековете, с неговата еволюция и предаването от поколение на поколение на исторически ценни и значими традиции, ценности, символика, обичаи, образци и модели на поведение¹³⁾.

Като социален институт, училището притежава устойчивост, формални и неформални правила, организиращи взаимодействието между хората в сферата на училищното образование чрез система от роли и статуси.

По аналогия с дефиницията на А. Р. Дзиов¹⁴⁾ за висшето училище, което е един от видовете училища, може да се обобщи, че *училището е социален институт на образованието, в чиито функции влиза предаването на знания от поколение на поколение. Налице са съответни ценности, традиции, норми, социални роли и статуси.*

У нас училището се възприема и утвърждава чрез законодателството като социална институция. Според чл. 25 на най-новия проект на МОН на Закон за предучилищното и училищното образование у нас: *„Училището е институция в системата на предучилищното и училищното образование, в която се обучават, възпитават и социализират ученици и се осигуряват условия за завършване на клас и етап и/или за придобиване на степен на образование...“*¹⁵⁾.

В по-новата си история училищното образование се свързва и с гарантиране правото на образование. Според чл. 4. на Закона за народната просвета от 2012 г. *„(1) Гражданите имат право на образование. Те могат да повишават непрекъснато своето образование и квалификация. (2) Не се допускат ограничения или привилегии, основани на раса, народност, пол, етнически и социален произход, вероизповедание и обществено положение“*.¹⁶⁾

Същият дух се запазва и в проекта на МОН на Закон за предучилищното и училищно образование, чийто чл. 7(1) гласи: *„Всеки има право на образование и може да повишава образованието и квалификацията си чрез учене през целия живот“*.¹⁷⁾

Социалният контекст на *образованието* го определя и като *„социална система“*, предназначена да се грижи за образованието и развитието на децата и възрастните (които са човешкият ресурс на обществото) и чрез тях – за просперитета на обществото¹⁸⁾. Краят на това определение насочва към социалната функция на училището и очакванията, които обществото има към него.

Социалната функция (функции) на училището

Като всяка социална институция, и училището изпълнява различни функции. Според А. Лаудато всяка от тези функции се проявява на индивидуално, институционално, локално, социално (обществено) и международно равнище.¹⁹⁾ (Поради акцента върху социалното измерение на училището няма да се разглеждат проявите на всички негови функции на четирите равнища.) А. Лаудато дефинира следните социални функции на училището (по-скоро – групи функции):

- *технически/икономически функции* – допринасят за техническото и икономическото развитие и за удовлетворяване на съответните потребности на хората, институцията (самото училище), местната общност, обществото и международната общност;

- *хуманни/социални функции* – най-общо те се изразяват в приноса на училището за човешкото развитие и за социалното взаимодействие:

- на индивидуално ниво – от училището се очаква да помага на учениците да развият физическия, психическия и социалния си потенциал, който носят у себе си;

- на институционално ниво – от училището се очаква да изгради социална система на човешките взаимоотношения, за да осигури качествена среда за учениците и учителите;

- на ниво община и общество – от училището се очаква да обслужва социалните потребности на местната общност, да подпомага социалната интегра-

ция на многобройни и различни клиенти, да улеснява социалната мобилност вътре в съществуващата структура на социалната класа, да селектира и разпределя компетентни хора за съответните роли и длъжности, да допринася за социалната промяна и развитието в дългосрочна перспектива;

- на международно ниво – от училището се очаква да подготви учениците да живеят в условията на международна хармония, социално обединяване (сътрудничество), глобални човешки взаимоотношения и елиминиране на национални, регионални, расови, полови предразсъдъци;

- политически функции – отнасят се до приноса на училището за политическото развитие на няколко равнища, като на индивидуално (личностно) ниво формира позитивно гражданско съзнание у учениците, както и нагласи и умения у тях да упражняват правата и задълженията си на граждани и да уважават правата на другите;

- културни функции – свързват се с приноса на училищата за предаване на културата от едно поколение на друго и с културното развитие на различните равнища;

- образователни функции – свързват се с приноса на училищата за развиване и поддържане на образованието (образователното равнище) на различните равнища на обществото и по-конкретно:

- на индивидуално ниво – важно е училището да научи учениците как да учат (или да им помогне за това), а на учителите – как да преподават, както и да подпомогне професионалното развитие на учителите;

- на институционално ниво – училището е място за системно учене, преподаване и разпространяване на знания; то е център за развитие, системно експериментиране и прилагане на образователни промени;

- на ниво община и общество – училището предлага образователни услуги в съответствие с различните потребности на местната общност и обществото, като цяло, улеснява развитието на педагогическите професии и образователните структури, предава знанията и информацията на следващите поколения и допринася за формиране на учещо се общество;

- на международно ниво – училището допринася за развитие на глобалното образование и международния образователен обмен и сътрудничество, за образованието на света като цяло.

Според друг източник социалните институции изпълняват три важни социални функции и училището не прави изключение²⁰⁾.

- *Функцията социален контрол*. Факт е, че училището не е просто място, където се получава определен обем знания. То също оформя учениците като личности по определени модели. И от тях се очаква да следват тези модели в социалния си живот. В това е смисълът на функцията „социален контрол“. Чрез нея училището определя какво общество ще се оформи и по какви модели ще се развива.

Още през първата половина на XX век, като анализира характеристиките на социалната среда и нейния възпитаващ характер, американският педагог новатор

Джон Дюи разглежда училището като специфична среда, която трябва да бъде съзнателно контролирана, тъй като „никога не възпитаваме пряко, а индиректно, чрез средствата на средата“²¹⁾ Училищата са „пример за среда, създадена с цел да се влияе на умствените и морални наклонности на техните членове“²²⁾.

И тъй като резултатът от влиянието на училището върху учениците е социално значим, то и обществото си е изработило през годините различни форми на граждански контрол върху него. Според Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015 г.) у нас такава форма за контрол са училищните настоятелства, както и училищните съвети, които включват представители на родителите, учителите и общината и които в перспектива биха могли да се развият като колективни органи за управление на училището. Местните образователни власти са традиционна форма за обществен и държавен контрол над училищата. Според същата програма техните правомощия следва да се повишават²³⁾.

– *Функцията социална трансформация.* Тя се проявява в това училището, като социална институция, да пази социалното наследство, като го преобразува (трансформира) от едно поколение към друго. Без тази трансформираща функция „би било трудно да се поддържа съществуването на обществото“, защото в ежедневието си хората действат и се държат така, както някога са ги учили в училище, по време на процеса на социализацията им“²⁴⁾.

– *Функцията социализация.* Тя има важна персонална роля за гражданите на дадено общество. Помага им да се впишат в обществото, като най-напред се вписват в миниобществото, наречено училищна общност. Развивайки у учениците определени социално значими качества, училището им помага да се впишат (да се интегрират) и в „голямото“ общество.

Определянето на училището като социален институт или социална институция насочва към функциите и ролята му по отношение на общественото развитие. Разглеждането му като организация и система насочва към изграждането и функционирането му като миниобщество в интерес на учениците и на работещите в него.

Училището като социална организация и система

По същество училището като социална организация е социална система, специално създадена, за да осигури на учениците обучение, което да им помогне да действат в определени ситуации, да се адаптират към тях и да ги променят.²⁵⁾

Подобно съдържание влага Йенсен в определянето на училището „в неговия социален аспект“ – като „система от човешки взаимоотношения, в които участниците – в този случай учениците, учителите, администрацията, обслужващият персонал, представителите на обществеността и може би родителите – са ориентирани (проявяват поведение – В.Г.) според техните очаквания по отношение на индивидуалните им права и задължения. В съответствие с тези очаквания, които се основават на ценности и стандарти, споделяни от всички членове на системата, всеки участник

се опитва да изгради и поддържа оптимален баланс между възможното удовлетворяване и неизпълнението на своите потребности²⁶⁾.

Училището е социална организация, защото²⁷⁾:

- ученето и обучението са в основата си социален акт – учениците учат, като си взаимодействат с учителя и един с друг;

- в повечето случаи ролите на учителите също имат своя социален аспект – те преподават, обясняват концепции, грижат се за това учениците да се справят с учебните задачи, общуват с родителите и с другите членове на училищната общност, създават подходящ за учене микроклимат и пр.;

- планирането на уроците и оценяване на постиженията на учениците също е социален акт, който е свързан и с това учителите да прогнозират как биха реагирали учениците на техните оценки.

Като всяка организация, и училищата имат:

- история (вкл. традиции) и собственост;
- размер;
- структура;
- технология на производствената дейност;
- мисия, визия (намерения), цели и задачи;
- външна и вътрешна среда;
- човешки ресурси (персонал) – директор (а частните училища имат и собственик), ръководители на средно равнище (помощник-директори, ръководители на методически объединения), изпълнители (учители, педагогически съветници, ученици). Всички те имат своите права, задължения и отговорности²⁸⁾;

- култура – изброените дотук елементи са всъщност и компоненти на организационната култура²⁹⁾;

- политика (политики);

- предпочитани форми и канали за обратна връзка;

- ефективност.

Можем да обобщим, че *училището е специфична формална (т.е. официално организирана и регламентирана със закон) организация и система, в която членовете на училищната общност изпълняват определени роли, имат различен статус и се подчиняват на определени норми.*

Като миниобщество, училището има своето ръководство, педагогически колектив и помощен състав. Според Галин Цокров училището е „организация, която представлява общност от училищно ръководство, педагогически персонал, ученици и административен персонал, които са обединени от общи цели и осъществяват своята съвместна дейност благодарение на използването на определени ресурси“³⁰⁾.

Всичко, свързано с учебния процес, се обсъжда на заседания на педагогическия съвет. Учениците са организирани в класове и паралелки. Всяка паралелка има своя класен ръководител и ученически съвет. На училищно ниво също има ученически съвет, който е орган на ученическото самоуправление.³¹⁾

Родителите също присъстват в училищния живот чрез родителските комитети, обществените съвети, училищните настоятелства и пр.

За да функционира пълноценно, организацията трябва да се управлява „от добре изработени правила и норми на поведение и адаптирана така, че да бъде стабилна“³²⁾

Социалната система на училището е отворена към външната среда, но нейните елементи са взаимозависими. Хората са ориентирани към целта, а тя, на свой ред, е ориентирана към ролите, които учениците ще изпълняват в света на възрастните, и към ролите на отделните членове на ученическата общност в училището. Според С. Софа социалните цели (намерения) на училището са свързани със³³⁾:

- социализирането на подрастващите, за да изпълняват необходими роли като възрастни хора;
- осигуряване на заетост на младите хора;
- отлагане на момента на навлизане на пазара на труда;
- социализиране на младите хора спрямо специфични социални ценности, традиции и убеждения;
- развиване на умения за живот в обществото (социални умения – В.Г.);
- подбор и разпределяне на младите хора спрямо необходимите роли (като работещи – В.Г.) – от професионалисти до общи работници.

Цялата организация на това „миниобщество“ е подчинена на *социалната роля* на училището – не само да дава знания, но и да развива личността на всяко дете, за да израства като пълноценен член на обществото. В този смисъл, още през първата половина на XX век в книгата си „Демокрация и образование“ Джон Дюи определя следните *функции* на образователните организации, в т.ч. на училището:³⁴⁾

- развиване на капацитетите на личността, като за целта предоставя възможности за развитие на учениците в адекватна образователна среда;
- осъзнаване на социалните и националните цели – чрез усвояването на нормите и ценностите на обществото;
- социално и културно приспособяване – като „основна функция на образователната институция“, свързана с вътпяването (насаждането) у учениците на социалните и културните ценности, така че те по-добре да се приспособят към доминиращата социална и културна среда;
- изграждане на човешкото поведение и характера на учениците чрез формиране на уважение към социалните норми, ценности и цели;
- развиване на творчески способности в подходяща образователна среда, качества и умения, които да им помогнат да печелят по-добре.

Изпълнението на описаните от Д. Дюи функции, както и други подобни, могат да се конкретизират в целите и задачите на училището. Те до голяма степен определят ефективността на училището, разбираана като постигане на предварително поставени цели и удовлетвореност на участниците от процеса.

Най-общо, ефективно е това училище, което постига заложените в целите му резултати; чиито членове (на училищната общност) са активни, способни, енергични, оперативни (гъвкави), продуктивни; което предлага адекватни на потребностите на клиентите учебни планове, програми и методи на обучение; което е убедително в политиката, която прилага, и поради това е общоприето като добро и полезно училище; което приковава вниманието с впечатляващи и същевременно реални постижения на учениците, като резултат от добре организиран учебен процес.³⁵⁾

Като социална организация, ефективното училище има ясни правила и разпределение на правата, задълженията и отговорностите на членовете на училищната общност, но и високи изисквания спрямо учениците и учителите. Въпреки съществуващата йерархия учителите получават подкрепата на ръководството в педагогическата си дейност, а учениците – подкрепата на учителите и ръководството на училището в усилията си да постигат високи учебни резултати. В тези училища се прилага педагогика, ориентирана към ученика, което на практика означава, че всичко, което се прави, е в интерес на учениците да се развиват максимално и да постигат най-доброто, на което са способни.

Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015 г.) и проектът за Закон за предучилищното и училищно образование (2013) са опит за преодоляване на слабостите в българското училищно образование, в т.ч. и в неговите социални аспекти. Акцентира се върху приоритета с европейски измерения³⁶⁾ – за „осигуряване на всеобщ равенствен достъп до качествено образование“³⁷⁾ на всички български деца. Актуални, в духа на европейските ценности и социално ориентирани (в интерес на българските деца и младежи и тяхното развитие като граждани на демократичното общество, на Европа и света), са формулираните в чл.5 на Проекта за Закон за предучилищното и училищното образование (2013) основни цели на българското образование:

„1. интелектуално, емоционално, социално, духовно-нравствено и физическо развитие и подкрепа на всяко дете и на всеки ученик в съответствие с възрастта, потребностите, способностите и интересите му;

2. придобиване на компетентности, необходими за успешна личностна и професионална реализация и активен граждански живот в съвременните общности;

3. придобиване на компетентности за прилагане принципите на образованието за устойчиво развитие;

4. ранно откриване и насърчаване развитието и реализацията на силните страни и заложбите на всяко дете и на всеки ученик;

5. формиране на устойчиви нагласи и мотивация за учене през целия живот;

6. придобиване на компетентности за разбиране и прилагане на принципите на демокрацията и правовата държава, на човешките права и свободи;

7. формиране на национално и гражданско самосъзнание и на толерантност и уважение към етническата, националната, културната, езиковата и религиозна идентичност на всеки гражданин;

8. познаване на националните, европейските и глобалните културни ценности и традиции;

9. придобиване на компетентности за разбиране на глобални процеси и взаимовръзки;

10. придобиване на компетентности за разбиране и прилагане на принципите и правилата, които произтичат от европейската интеграция“.

Намеренията на авторите на тези документи са да се постави началото на реформа за преодоляване на критично представените в Програмата слабости на българското училищно образование.

Като социална организация, училището има своя модел на взаимоотношения между учителите и учениците. Но днешният едностранчив модел – учителят да дава знание и да упражнява власт, а ученикът да получава и да се подчинява – не е от полза за никого и не е адекватен на времето, в което живеем. В съвременното информационно общество учениците имат достъп до различни източници на информация. Затова ролята и статусът на учителя също трябва да се променят – „от монополист на знанието в медиатор между информационния хаос и подредените знания“.³⁸⁾

Остарелият училищен модел определено не е от полза за учениците, защото води до ограничаване на развитието на инициативността и находчивостта им³⁹⁾. За съжаление, това беше установено и с международното изследване PISA. В интерес на българските деца и на българското общество е да се реализира на практика нова основна цел на училищното образование – „изграждането на автономни и инициативни личности, уважаващи другите, способни да работят съвместно, владеещи ключови компетентности, с нагласи за учене през целия живот, осъзнати за силните си страни и способни да ги развиват и прилагат за себе си и в полза на общността“⁴⁰⁾.

Фокусът на образователната реформа следва да се постави „ясно и категорично“ „върху развитието на личността на детето и ученика, с неговата автономност и свобода на избор, право на личен стремеж към преуспяване и благоденствие, принадлежност, участие и отговорност“.⁴¹⁾ Това ще даде възможност на учениците за по-активно участие в собственото им обучение и възпитание. Едва тогава може да се очаква те да почувстват училището като своя територия, да се засили у тях усещането за принадлежност към тяхното училище и да се повиши мотивацията им за активно участие в различните форми на училищния и извънучилищния живот.⁴²⁾ Като средство за постигане на това „усещане за принадлежност“ към училището, Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015 г.) предвижда ритуализация на училищния живот чрез въвеждане на специфични за различните училища символи, ритуали, празници, традиции, както и система за награждаване на учители и ученици.

Подобни решения в много други страни са показали сериозни резултати по отношение на приобщаване на учениците към училищната култура и повишаване на чувството им на удовлетвореност от училищния живот. Практическото изпълнение на такъв вид нововъведения у нас би допринесло за това посещаването на училище да се превърне от досадно задължение в осъзнато право на младите български граждани, от които зависи нещо още днес в тяхното училищно миниобщество. А това би се отразило положително и на мотивацията и готовността им за учене.

БЕЛЕЖКИ

1. Първанова, Й., В. Гюрова, Е. Рангелова, Й. Прокоп, Б. Кривиradeв, 2013, с. 68.
2. SOAN 3351: School as a Social System, 2015.
3. По: Viceno, S., 2015
4. Първанова, Й., В. Гюрова, Е. Рангелова, Й. Прокоп, Б. Кривиradeв, 2013, с. 68.
5. Jensen, G.E., 1954, с. 38
6. Георгиева, В., Св. Николаева, 2001, с. 17.
7. По: Class BBA-L11-Social Institution, 2015.
8. Дзиов, А.Р. , 2015
9. По: Дзиов, А.Р. , 2015
10. Подчертаването с италианец – мое. В. Г.
11. Пак там
12. Дзиов, А. Р. , 2015
13. Според историците на образованието училището възниква „за целите на хора, които разполагали със свободно време и които се подготвяли да управляват“. Поради това дълго време било отдалечено от живота на хората и „оградено с внушаващи страх високи стени“. Постепенно през вековете функциите на училището се променят, „но то запазва характера си на институция, която служи на определен социален ред за създаване на духовен и политически елит“ (Francović, D.P., 1970), оставайки недостъпно за масите, „които били лишавани от образование“. Много по-късно училището става „масово“, но тогава се появяват частните училища, които се превръщат в „инкубатори за елит“. От XX век насам на училището се възлагат големи очаквания да подготвя „граждани“ – на развитите социалистически или демократични общества, на информационното общество, на Европа или на света.
14. Francović, D.P., 1970.
15. Дзиов, А.Р. , 2015.
16. Закон за предучилищното и училищното образование. Проект!, 2013.

17. Закон за народната просвета, 2012.
18. Закон за предучилищното и училищното образование. Проект!, 2013.
19. Гюрова, В., 2013, с. 28.
20. Laudato, A., 2013.
21. Class BBA-L11-Social Institution, 2015.
22. Dewey, J., 1990, с. 57.
23. Пак там.
24. Национална програма за развитие на училищното образование..., 2006, с. 33.
25. Class BBA-L11-Social Institution, 2015.
26. Jensen, G.E., 1954.
27. Jensen, G.E., 1954.
28. По: Gehlbach, H., 2009.
29. Виж: Правилник за прилагане на Закона за народната просвета от юни 2009 г. и Постановление 162, 2009.
30. За повече информация виж: Гюрова, В., 2013, с. 100 –118).
31. Цоков, Г., 2012.
32. Виж: Закон за предучилищното и училищно образование. Проект!, 2013 и др.
33. Sammons, P. J. Hillman, P. Mortimore. 1995, с. 7.
34. По: Sopha, S., 2015.
35. По: Class BBA-L11-Social Institution, 2015.
36. Гюрова, В., И. Иванов, 2003. Втори раздел. Пар. 2
37. В областта на образованието Европейският съюз, както и ООН, определят „две основни цели на образователната политика – равен достъп до образование и качествено образование. Те могат да бъдат изведени като основни цели и за развитието на българското училищно образование [...]. Равният достъп означава достъп до качествено образование, а качественото образование разкрива пълния си потенциал само ако до него има достъп всяко българско дете (Национална програма за развитие на училищното образование..., 2006, с.8). И това би било социалноориентирана и социалносправедлива национална стратегия.
38. Мотиви към Закона за предучилищното и училищното образование, 2013.
39. Национална програма за развитие на училищното образование..., 2006, с. 3.
40. Пак там, с. 3).
41. Мотиви към Закона за предучилищното и училищното образование, 2013, с. 2.
42. Мотиви към закона за предучилищното и училищното образование, 2013, с. 1.
43. По: Национална програма за развитие на училищното образование..., 2006, с.12.
44. Закон за народната просвета (2012). – ДВ, бр. 86 от 18.10.1991, Изм. изм. и доп., бр. 99 от 16.12.2011 г., в сила от 01.01.2012 г.

45. Закон за предучилищното и училищното образование. Проект!, 2013 – <http://parliament.bg/bills/42/354-01-16.pdf> – 20.01. 2015.
46. Мотиви към Закона за предучилищното и училищното образование (2013) – <http://parliament.bg/bills/42/354-01-16.pdf> - 20.01. 2015.
47. Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006-2015 г.) (2006) – <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=393> – 25.09. 2012.
48. Постановление на МОН № 162 (2009)- old.mon.bg/left_menu/documents/decreed/...-10.02.2015.
49. Правилник за прилагане на Закона за народната просвета от юни 2009 г. – Обн. ДВ. бр.68 от 30 Юли 1999г., изм. ДВ. бр.87 от 3 Ноември 2009г. – lex.bg/laws/ldoc/-12809727- 10.02.2015.
50. Class BBA-L11-Social Institution (2015) – <http://www.slideshare.net/terai/bba-l11-dt-social-institution-presentation> - 10.02.2015
51. Цоков, Г. (2012). *Предизвикателства пред управлението на съвременната училищна организация* - <http://galintzokov.blogspot.com/>– 16.11.2012.
52. Francović, D.P. (1970). *The school as a social institution – Prospects in Education*. Vol. 1, 2, 1970 – www.unesdoc.unesco.org/images/0001/000141/014121eo.pdf – 12.03.2015.
53. Gehlbach, H. (2009). *The social side of school*. <http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic628923.files...pdf> – 12.2.2015.
54. Дзиов, А.Р. (2015). *Высшая школа в свете институционального подхода* – <http://shgpi.edu.ru/biblioteka/katfree/129.pdf> – 15.01.2015.
55. Jensen, G.E. (1954) *The School as a Social System* – *Educational Research Bulletin*, Vol. 33, 2 (Feb.10, 1954), pp. 38-46 – <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1473613?sid=21105378195241&...> - 17.2.2015.
56. Laudato, A., 2013, *Multiple Functions of Schools* <http://www.slideshare.net/AbbieLaudato/multiple-functions-of-school...> -10.02.2015.
57. SOAN 3351: *School as a Social System* (2015) - <http://www.msvu.ca/en,> 25.02.2015
58. Sopha, S. (2015). *The School as a Social System 1* – <http://www.slideshare.net/sophasoeung/sophatopic-4th-school-as-a-social-system>-17.2.2015.
59. Viceno, S. (2015). *Social Institution* - <http://www.slideshare.net/sandyviceno/social-institution#stats-panel> – 20.02.2015.

ЛИТЕРАТУРА

- Георгиева, В., Николаева, Св. (2001). *Образователен мениджмънт. Организация и управление на образователни дейности, институции и проекти*. С., Просвета.
- Гюрова, В. (2013). *Образователен мениджмънт*. Габрово, Екс-прес.

- Гюрова, В., Иванов, И. (2003). *Образователен мениджмънт. Учебно пособие за студенти от българо-холандската магистърска програма по Образователен мениджмънт*. София/Амстердам, ИНТЕРАУЛА.
- Първанова, Й., Гюрова, В., Рангелова, Е., Прокоп, Й., Кривирадева, Б. (2013). *Управление на съвременното училище. Предизвикателства и перспективи*. Габрово: Екс-прес.
- Dewey, J. (1990). *Démocratie et éducation*. Paris: Armand Colin Editeur.
- Sammons, P. Hillman, J., Mortimore, P. (1995). Key characteristics of effective schools. *A review of school effectiveness research*. London.

REFERENCES

- Georgieva, V., Nikolaeva, Sv. (2001). *Образователен мениджмънт. Организационно управление на образователни дейности, институции и проекти*. С., Просвета.
- Gyurova, V. (2013). *Образователен мениджмънт*. Габрово, Екс-прес.
- Gyurova, V., Ivanov, I. (2003). *Образователен мениджмънт. Учебно пособие за студенти от българо-холандската магистърска програма по Образователен мениджмънт*. София/Амстердам, ИНТЕРАУЛА.
- Parvanova, Y., Gyurova, V., Rangelova, E., Prokop, Y., Kriviradeva, B. (2013). *Управление на съвременното училище. Предизвикателства и перспективи*. Габрово: Екс-прес.
- Dewey, J. (1990). *Démocratie et éducation*. Paris: Armand Colin Editeur.
- Sammons, P. Hillman, J., Mortimore, P. (1995). Key characteristics of effective schools. *A review of school effectiveness research*. London.

SCHOOL AS A SPECIFIC SOCIAL INSTITUTION

Abstract. Article presents grounds why school could be defined as a social institution or a social institute. Some social traits and social functions of the school are presented, as well as its specificities as a social organization and system. A relation is made with important new legislation outlining directions for reform of Bulgarian education.

✉ **Prof. Viara Gyurova, DSc.**
Faculty of Education
Sofia University
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
Sofia, Bulgaria
E-mail: viaragyurova@abv.bg